

kanpo. Balizko emigrazio horren aurrean, mendebaldeko politikari eta zerbitzu sekretuak beldur eta kezka beteta daude. Lan-gabeziak, soldata eskasak edo baliabide-murrizketak atzerira bultzatutako zientzilari, injineru eta teknikari sobietarrak Mendebaldeko Europa, Japonia edo EEBBetara joateak ez luke kezkarik sortuko. Hirugarren munduko estatuetera joateak sortzen ditu kezka. “Pentsazue —esaten dute— teknikari nuklear sobietarrak Irak, Iran edo Libiara joango balira.”

Harma nuklearrak ez ugaltzea omen da kezka nagusia eta prentsan irakurtzen ditugunak itsu-mutsuan onartzen badiugu, injineru nuklear sobietarrek Libia, Irak eta abarretatik eskaintzak izan dituzte jada. Alabaina, benetan kezkatzen dituen harma nuklearren ugaltzea ez eta hirugarren munduko herri horiek beren garapena bultzatzeko bidea aurkitzea ez ote den susmoa daukat. Pentsatuta ere, herri horietako agintariak bonba nuklearren atzetik baino ez dabiltzala, modu askotako eskakizun teknologiko handiak eta azpiegitura nahikoa sendoa eskatzen ditu nuklearizazio-programak, bonba bat egitearen anekdota hutsean gelditu nahi ez badu bedere n.

IKUSKIZUNAK

BEGOÑA DEL TESO

Agintari zuhurrak egon badaudela pentsatzen dut eta sobietar inperioaren erorketa beren herriaren menpekotasun teknologikoa apurtzeko profitatuko dutela espero dut. Hortik datorkieke mendebaldetarrei kezka eta izua. □

GUGGENHEIM-EKO BASAMORTUAN AGERTUKO DIREN HILDAKOEI AGURRA

“Nork dio beldurra S.R. Guggenheim-i?” galdetzen zuen erretolika handiz Joseba Arregi jaunak *El Diario Vasco*n urtar-
rilaren 21ean.

Bere ustez, Museo hori Euskadirentzako tranpolin eta eska-
parate ederra, eroso izango da, nazioarteko zirkuito kultural
baten barruan sartuko gaituen urrezko giltza. Milioi askoren
eta askoren ordaina turista-mordoska polita izango omen da.
Omen. Omen. Omen... Kultura Sailburuak ez du uste jendeak
beldur izan behar duenik... gaiztoetan gaiztoenak eta min-
beretan minberenak izan ezik.

Ausardia osoz esango diot nik nortzuk dituen dardaraz, lo
egin ezinik, artega bizian... Dirudenez ez zen Kultura Saileko
inor ere Zarautzen izan urtarrilaren 26an. Bertaratu izan balitz,
hantxe aurkituko zituzkeen izaturik baina tinko, egoerari aurre
egiteko bildu ziren teatreroak, zinegileak, intelektualak.
Errepaso arin bat egingo dugu... badaezpada ere. Ondoko
hauek dira lur jota zeudenak Guggenheim-eko basamortuan:

- 610 milioi eskuratuko dituen Expo-ra joango ez diren
bertsolariak, abeslariak, artistak.

- 400 milioi jasoko dituen Anoeta estadiora agertuko ez
diren kirolari xumeak.

- Guggenheim mamutzar horretako ateak seguruenik itxita
izango dituen hainbat eta hainbat margolari, eskultore.

- Donostiako Miramar jauregira sekulan gonbidatuko ez
dituzten zine eta bideo-egileak.

- Milaka muga eta mugari gairitu ondoren, sosik gabe ger-
atu den Donostiako Orfeoia.

- Gipuzkoako Foru Aldundiko pasiloetan zotinka dabiltzan
teatreroak. (Hauek ere, ez pentsa, Euskadiren izena eraman izan
dute Ameriketara edota beste hamasei elkarte autonomotara,
esaterako...).

- Geure-geureak diren dantzak lau haizetara zabaldu
dituzten taldeak.

- Donostiako Zinemaldiaren “glamour” zimelduarekin zerikusirik izan nahi ez duten zine-festatxoak.

- Kostata, penatan, bakardadean zabalik dirauen zenbait museo.

- Ate pribatu askotan jo orduko, Artearen Babespen-Lege gabe “mecenas”ik aurkitzerik ez dagoela badakiten horiek.

- Garai bateko eta egungo birmoldaketek suntsitutako lantegiak arteleku bihurtu dituzten horiek.

- Lan eta lan, izerditan, azpiegitura minimo batzuen eraikitzaileak.

- Diruz larri ibili arren, benetako artista askoren malkoak lehortzen saiatu diren udal eta foru aldundiak... kutzak eta bankuetxeak.

- Baserritar ilustratu hauek New York-eko gauzei eta ingelesez edota alemanieraz ahoskatzen diren izenei zor dieten begirune bera sentitzen ez duten horiek...

Denek diote beldur Guggenheim horri. Eta baita Expo-ri ere. Eta urteetan zehar axola gabe, ganora gabe gastatutako dirutza horien itzal ilunari.

Baina ez dute etsiko. Jakin badakite eta, museoak harritzkoak direla. Faraoi harro batzuek eraikitako esan oneko ispilu direla. Hantxe izoztuko direla hemengo inork ere erosi, gozatu, ikusi ez dituen lanak. Doazela japoniarrak Bilbora! Datozela amerikar aberatsak Museora! Edozein izkinatan, edozein txokotan topatuko dituzte 1.500 milioirik gabe bizirik irauten ikasiko duten egiazko artistak. Horiek izango dira gure errealitate magikoaren benetako islada. □

HAMAIKA PEZETAREN TRUKE

1991ko azken hilabeteetan jo eta ke, han-hemenka agertu eta erabilitako gaia dugu. 1992 ditxoso honetako lehen asteetan ere barruraino sartu zaigun auzia. Lehiakideek ez dute amore emango eta luze joko duen kontua izango delakoan nago. Asper-asper eginda bukatuko dugu eta azkenik, “zappina”

salbabide eta erremedio bakartzat joz, telebista itzaliko dugu. Bai horixe. Hasi, auskalo noiz hasi zen, baina lehertu, abenduaren 22an, Loteriaren egun berean lehertu zen gerra. *El Correo Español*-ek oso erreportaia mingarria, zabala, agian benetakoa (batek daki ez ote zen faltsu samarra!) plazaratu zuen. Zeri buruzkoa? Ba, ETBri buruzkoa, txoriño gaixoaren habiaren inguruan. Bertan oso zenbaki gogorrak agertzen ziren. Gogorrak bezain irristakorrak. Publizitatearen beherakada izugarria (%34a), 14.000 ikusentzuleen muzina...

José Antonio Zarzalejos-ek Euskal Autonomi Elkarteak ordaindu beharko dituen 10.000 milioiak (EITBren aurrekontua, alegia) salatzen zituen. Horretaz gain, bihozgabeki eraso zuen bigarren katea, erdalduna alegia:

“Lo importante en cuanto a ETB2 —y lo que preocupa a la opinión pública— son esos 10.000 millones de subvención a ETB que pagan todos los contribuyentes, el descenso de audiencia, la caída de la facturación publicitaria que no permite ni remotamente un atisbo de autofinanciación, el dirigismo informativo y la falta de independencia de ETB2 y el análisis político, social y económico de las razones por las cuales los vascos tenemos que sostener una cadena de programación comercial disponiendo como disponemos de tres privadas, dos estatales y ETB1...” (*El Correo Español*, abenduak 31)

Multimedia jakin baten partaide den *El Correo Español*-ek ez zuen (gaitzerdi) ETB1 euskalduna dudatan jartzen: “cumple una función específica y cuyo mantenimiento tiene sólidos valores...”

Hortxe hasi ziren suak eta txinpartak. ETBren zuzendariak, Luis Alberto Aranberrik, eta programaziokoak, Mikel Lejarzak, batera erantzun zioten. Zenbakiak gora, iritziak behera. Milioi bana ikusentzule omen dituzte bi kateek eta gatzelaniaz diharduen honetan barne-produkzioko albistegiak, mahainguruak dira nagusi: “ETB2, es un canal con clara vocación vasquista y para el que lo acontecido en Euskadi es elemento prioritario. Programas como ‘Todavía ayer’, ‘La ventana económica’, ‘Vasta con V’, ‘Por lo visto’ tienen como eje fundamental a la sociedad vasca. ¿Qué otra cadena ofrece servicio similar?” (*Deia*, abenduak 15)

Nafarmako Mihura zezen “kolorao” horietakoak bailiren, denak —politikariak, soziologoak, jeltzaleak, PPkoak, EUEkoak— plazaren erdi-erdian lehia bizian. Batzuentzat, ETB merkea da oso. Besteentzat, aski eta sobera katea bakar-ra rkin. Zenbaiten ustetan, elebiduna beharko luke izan katea bakar horrek. Beste hainbat, ordutegia murriztearen alde agertu da. Arzalluzek, bere aldetik, ETBk beti bi katea izango zituela zioen: “Detrás de todo ésto hay un problema político porque hay gente que quiere que todo el que viva al margen del mundo del euskera no reciba una información específica de aquí y por tanto sea influenciabile políticamente.” (*El Diario Vasco*, urtarrilak 19)

Ikusentzuleok, ohizkoa denez, ez genuen parte hartzerik izan tira-bira horretan, geu izanik “telebisiño-katea bixek” ikusten ditugun bakarrak. Badakigu bigarren katea katea pirata modura jaio zela baina ez diogu aurpegiratuko sasikoa izatea. Kalitate-eza bai, ordea. Arazoa Gasteizen aurkeztuko balitz, seguru nago Legebiltzarreko kide gutxik asmatuko luketela programazioaren berri ematen. Hortxe dago kokxa. Politikakeriak, komunikabideetako kideen arteko jelsiak, gastu ikaragarriak alde batera utziz gero, nor kezkatzen da kalitateaz? Nork demontre esango dio Lejarza jaunari berak aipatutako programa askotan eta askotan telebista-aztarnarik ez dagoela? Nork onartuko du Moreno-ren zaborkeriak hor jarraitzea merkea izateagatik? “‘El curita cañón’ eta hori bezalako filmeak jarri behar ditugu ikusle goaren %46a ematen digutelako” entzun eta gero, nork luzatuko dio/die Pilar Miró-ren “La Capilla Sixtina no se construyó a petición popular” esaldia? Nork eskatuko dio/die gure “tamainako” publizitatea eta ez “Urriko Iraultza” edo “Por todo lo alto” eta antzeko harropuzkeriak? Nork abisatuko dio/die, egon ere, badagoela ETBn lekurik, txokorik aurkitzen ez duen hainbat eta hainbat euskal ikusentzule gazte, moderno eta kultu? Nor gogoratuko da erreta eta etsipenak jota eszedentzian dauden profesional on guztiez?

Ideologia jakin baten menpekotasunetik aske den telebistarik ez dagoenez, ez gaitezen ezinezko galderatan eror. Bigarren katea badenez, jarrai dezala euskaldunari kalterik egin gabe

baina, arren, zain ditzagun helburua, kalitatea, programazioa, diseinua. Telebista asko dago. Gehienek dirua dute helburu eta ez ikusentzulea. ETBk besteek ematen ez dutenaren arabera jokatu beharko luke itxaropenik galdu gabe. Euskal Herrian urteetan zehar denetan aberatsena izango denez, bana ditzala bere sosak kale gorrian geratu diren artisten artean.

Hala jokatu izan balu, bakoitzari kostatzen zaizkigun hamaika pezeta horiek, egiazko “tele” jator, eder, euskaldun eta gaurkotu bategatik egunero gastatzen ditugun hamaika pezeta horiek... ia-ia... musutruk. □

AIZAN, ZELULOIDEAN AURKITUKO GAITUN

1991 urtea 1992arekin lotzen zuen zubian, zeluloidezko bidean, gutako askok miresten ditugun bi emakume azkar, prestu, bikain, gain-gainekoekin egin genuen topo. Thelma eta Louise ziren. 1991ko azken egunak ez ezik, 1992ko hilabete asko ere markatuko dituztenak. Azaroaren 22an estreinatu zen Ridley Scott-en filmeak hor dirau eta iraungo du tinko, irmo, amore eman gabe.

Denetarikoak izan dira “Thelma eta Louise” filmearen aurrean jendearen jarrera eta jokabideak. Cannes-eko zinemaldian gustora, aho zabalik, bihotz-taupadak eutsi ezinik ikusi genuenetik, pixkana-pixkana batzuen eta besteen artean filmea gaiztotu egin digute.

Hasteko, etiketazale amorratuek, “*road movie* feminista”tzat jo dute. Ez dute kaskoa gehiegi berotu behar izan. Bideetan gertatzen diren filme guztiak bait dira “road movie” (“Paris, Texas”, “Easy rider”...). Bideari ekiten diote Thelma eta Louisek. Pantailan, mitoz eta legendaz inguraturik, hain ondo isladaturik erakusten zaizkigun bide horietan luzatzen da bizitza-oihuden abentura. Errazegia, beraz, “road movie” deitzea. Eta “feminista” zergatik? Protagonistak bi emakume direlako akaso? Sinpleegia, benetan. Bi gizonezko balira, “matxista”tzat ala “normal”tzat joko lukete?

Halere, hori hasiera baino ez zen izan. Gero... gerokoak etorri ziren. Oso filme "biolentoa" omen zen nahiz eta hildako bakar bat baino ez agertu. Oso "faltsua", agertzen ziren gizonezkoak ez bait ziren heroiak. "Gezur hutsa", polizia on bat Thelma eta Louiseren alde zegoelako. (Kuriosoa da, oso kuriosoa, ikustea nola herri honentzat, nozitzen duen indarkeriaren ondorioz, hiltzen diren polizia guztiak zintzoak, jatorrak eta urrikgarriak diren eta bizirik dirautenak, aldiz, nahiz eta zeluloidean izan, "madero nazkagarriak"... Hemen ere, "Oeste"an bezala, "polizia on bakarra hilik dagoena"?). "Atzerakoia", askatasunaren bila zihoazten biek bere buruaz beste egitea erabaki zutelako. Halajainkoa! Tutik ere ez dute ulertu. Thelma eta Louise ez dabilta askatasunaren bila. Bidean topatzen dute, ordea. Bizitzaren alde garratza ikusten dute-nean etxera herabeturik eta damuturik itzuli ordezt aurrera egiten dute, asteburua ihes bilakatuz. Aurrera eta aurrera... azkenik, auskalo norantz, salto izugarria egin arte. Suizidioa? Ezta pentsatu ere!

Gerofeminista sutsuak etorri ziren, eta gure bi neskak bantderatztat hartuz, ederki astindu zituzten. "Thelma and Louise" ez zen jada gure filmea, gure filme argia, bihozkoa, bihurria, arina, erritmo handikoa, gozoa, umorez blaitua. Ez zen zeluloide-puska ederra, edonork ahotan zerabilen zerbaiz baizik. Lastima!

Halere, jende arruntak, sotilak, Ridley Scott-en marabila ikusteko luzaroan zain egon den horrek, ondo baino hobeto daki nortzuk diren bi emakume horiek. Eta Clarice Starling, "El silencio de los corderos"eko neskatxa adoretua, eta baita Kathlen Turner aktorea izukaitz horri esker, Marlowe eta Spade beldurtuko lituzkeen V.I. Warshwaski ikerlari pribatua ere. Aurrera, zeluloidezko ahizpak, eta baita hi ere, "Emakunde"ko langilea haizen Sorkunde txolin hori... habil erne parekorik ez dun eta! □